
FRELSE 1

A U

AARHUS
UNIVERSITET
ARTS

ANDERS-CHRISTIAN JACOBSEN
PROFESSOR MSO

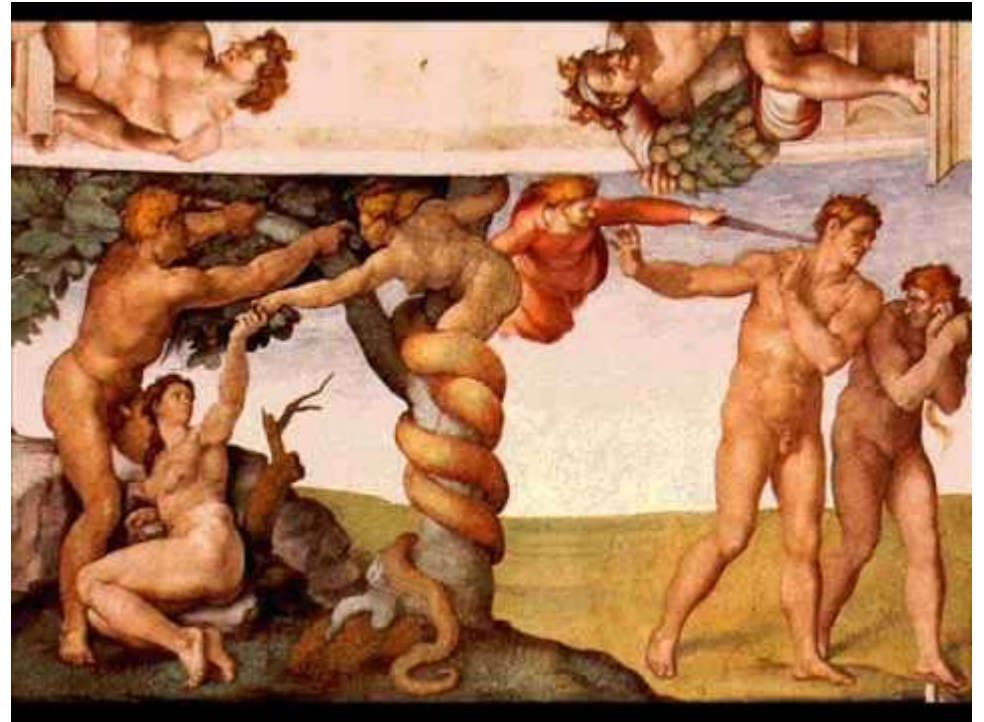
TEOLOGI FOR LÆGFOLK
19. NOVEMBER 2016

HOVEDPUNKTER

- Baggrunden for soteriologien – at mennesket er synde
- Frelse, tid, eskatologi
- Hvad er frelse? Forskellige tolkninger af Kristi frelsesgerning
 - Aulen: Tre typer forsoningslære
 - Offer, forsoning, betaling
 - Overvindelse af døden
 - Erkendelse

Frelse – hvorfor?

Mennesket som synder

FORSONING?

Relation: Gud – menneske

Bruddet på relationen = synd: Kan man synde mod Gud?

Hvordan? Hvad er problemet?

Guds reaktion på bruddet: retfærdighed og / eller kærlighed?

Korsbegivenheden: Beta ling til Gud? Eller ?

TO LINJER I TEOLOGIHISTORIEN

De tidlige græske kirkefædre

Synd er brud på skabelsesordenen, som fører til manglende liv, gudserkendelse, uetisk og amoralisk livsførelse

Gud bekæmper ved Kristus synden, døden og djævelen, bringer ny erkendelse

Den vestkirkelige tradition

Synd er mangel på retfærdighed (juridisk tankegang)

Synd er arvelig

Frelse er forsoning af Gud, der er vred over menneskets manglende retfærdighed.

Kristus betaler menneskets skyld til Gud

Gud forsoner sig ikke med alle, mange går fortabt – udvalgt dertil af Gud selv

AULEN: TRE TYPER FORSONING

Gustaf Aulén, *Den kristna försoningstanken*, Stockholm 1930:

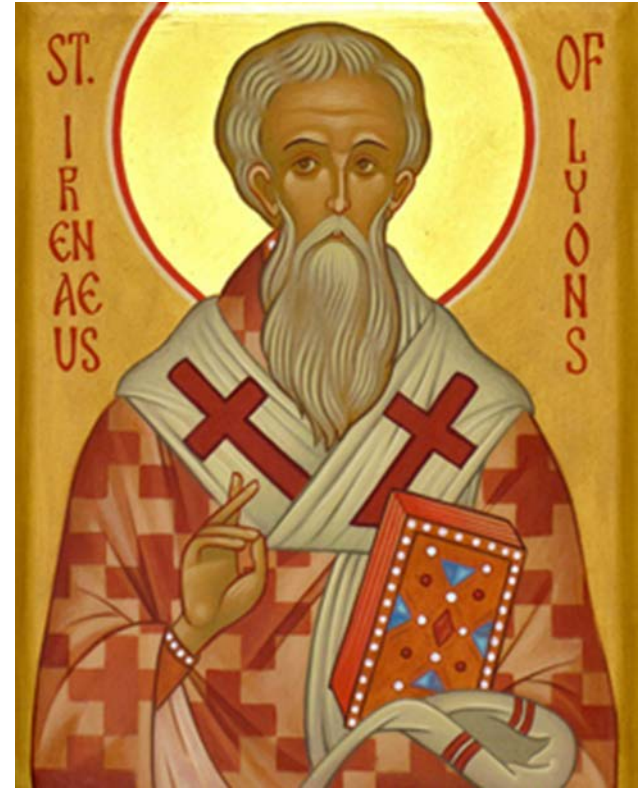
Den klassiske forsoningslære

Den objektive forsoningslære

Den subjektive forsoningslære

Frelse som overvindelse af døden

- Paulus
- Irenæus

PAULUS – ROMERBREVET KAP. 8

v18 Jeg mener nemlig, at lidelserne i den tid, der nu er inde, er for intet at regne mod den herlighed, som skal åbenbares på os. **v19** For skabningen venter med længsel på, at Guds børn skal åbenbares. **v20** Skabningen blev jo underlagt tomheden, ikke fordi den selv ville, men på grund af ham, der gjorde det, og med det håb, **v21** at også skabningen selv vil blive befriet fra trældommen under forgængeligheden og nå til den frihed, som Guds børn får i herligheden. **v22** Vi ved, at hele skabningen endnu sukker og vånder sig sammen. **v23** Og ikke alene det: også vi, der har Ånden som førstegrøde, sukker selv i forventning om barnekår, vort legemes forløsning.

v24 Til det håb er vi frelst!

Forud for dette afsnit har Paulus talt om befrielse fra synden

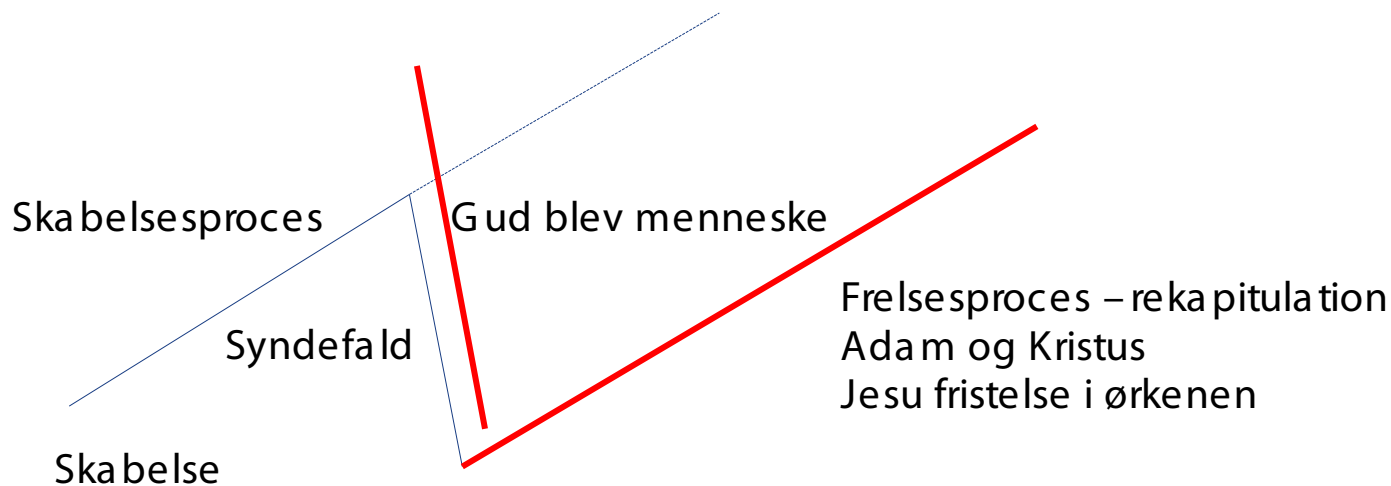
IRENÆUS (CA. 130- CA. 200)

Synd lovbrud (ska belsesloven), som giver sig konkret udslag i sygdom, død og uetisk livsførelse.

Forsoningen som genoprettelsen af de menneskelige livsvilkår.

”For ligesom synden holdt sit indtog ved hjælp af det ene menneskes ulydighed, og døden indtog sin plads ved hjælp af synden, således blev retfærdigheden indført ved hjælp af det ene menneskes lydighed, og bærer som frugt livet for de mennesker, som førhen var døde” (Adversus haereses III.21.10).

REKAPITULATION

GREGOR AF NYSSA (335-395)

Mennesket er skabt godt i Guds billede

Mennesket vendte sig bort fra Gud (fri vilje), og er nu præget af lidelse og død

Det onde er fravær af godhed (jf. platonismen)

Mennesket fristes af Djævelen, som også er falden fra Gud (ingen ontologisk dualisme).

GREGOR AF NYSSA 2

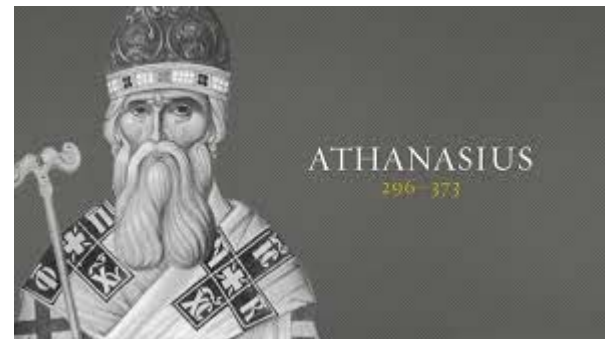
”Hvis altså menneskekærlighed er et specielt karakteristikum for den guddommelige natur, så har du her årsagen, som du søger, så har du her årsagen til Guds tilstedeværelse blandt mennesker. Vor syge natur havde brug for en læge. Det faldne menneske manglede én til at rejse ham op. Han som havde mistet livet, havde brug for en livgiver. Han som var faret vild fra delagtigheden i det gode, manglede én, der kunne føre ham tilbage til det gode. Han, som var fanget i mørket, længtes efter lysets nærvær. Den fangne søgte en befrier. Den bundne søgte én, som ville kæmpe sammen med ham. Og han, der holdtes i fangenskab som slave, søgte en forløser” (Oratio Catechetica XV).

GREGOR AF NYSSA 3

”Fjenden, som altså så en sådan magt i ham, så også i den sammensmeltning [af naturene], der var i ham, en mulighed for rigdom og fremskridt. Af den grund valgte han ham som løsesum, for dem, der var låst inde i dødens fængsel. Man kan han var ude af stand til at se det nøgne syn af Gud. Han måtte i ham se en del af den kødelige natur, som han så længe ved synden havde holdt i fangenskab. Guden var iført kød for at sikre, at han (dvs. modstanderen) ved at se på noget, der lignede ham selv, ikke skulle frygte for at nærme sig den overmåde store kraft” (Oratio Catechetica XXIII).

Korset – offer, forsoning og betaling

- Hebræerbrevet
- Athanasius
- Anselm
- Problemer for gudsbilledet

KRISTI OFFERTJENESTE FOR DEN NYE PAGT

Hebræerbrevet kap. 9:

v11 Men Kristus er kommet som ypperstepræst for de goder, som nu er blevet til. Han er gået gennem det større og mere fuldkomne telt, som ikke er gjort med hænder, det vil sige, som ikke hører denne skabte verden til; **v12** og ikke med blod af bukke og kalve, men med sit eget blod, gik han én gang for alle ind i det Allerselligste og vandt evig forløsning. **v13** Når nu blodet af bukke og tyre og asken af en ung ko ved at stænkes på mennesker, som er blevet urene, helliger dem og gør dem rene i det ydre, **v14** så må Kristus, der i kraft af en evig ånd frembar sig selv som et lydefrit offer til Gud, med sit blod langt bedre kunne rense vor samvittighed fra døde gerninger, så vi kan tjene den levende Gud. **v15** Derfor er Kristus formidler af en ny pagt, for at de kaldede kan få den evige arv, der er lovet, ved at han er død til forløsning fra overtrædelserne under den første pagt.

ATHANASIUS 1

- Ordet inkarneres for det faldne menneskes skyld
- Mennesket blev ved skabelsen givet uforgængelighed (=gudbilledlighed)
- Mennesket vendte sig bort fra Gud og blev derved forgængelige igen og bevægede sig mod ikke-væren.
- **Hermed opstår der et dilemma for Gud: Skal han lade mennesket dø og dermed se sin skabervilje overvundet, eller skal han lade mennesket leve og dermed lade menneskets ulydighed være uden konsekvenser (6,2-6)? Gud kunne, siger Athanasius, ikke vælge at lade mennesket gå til grunde (6,7-10). Gud kunne på den anden side heller ikke blot se bort fra menneskets overtrædelse af loven. Gjorde han det, ville han være en løgner (7,1).**

ATHANASIUS 2

- Den eneste løsning var Ordet. Kun Ordet, som i begyndelsen skabte mennesket af intet, kunne bringe det forgængelige tilbage til uforgængeligheden, idet han genskabte alt, led for alles skyld (dvs. bar Guds retfærdige straf på alles vegne), og optrådte som fortaler for alle hos Gud (7,4-5).
- Ordet skaber sig sit eget legeme i den rene og ubesmittede jomfru. Det er et legeme af menneskelig natur - men ren og syndfrit. Dette legeme overgiver han frivilligt til døden. Dermed opfylder hans lovens krav om mennesket tilintetgørelse. Han vender menneskets bevægelse mod tilintetgørelse og forgængelighed til en bevægelse mod uforgængelighed (8,1-4).

ATHANASIUS 3

- Idet Ordet erkendte, at menneskets forgængelighed kun kunne ophæves gennem døden, antog han, som selv var udødelig og uforgængelig, et dødeligt legeme, så han kunne lide døden i alles sted. Ordet giver sig selv hen i døden som stedfortrædende offer og som løsepenge for alle. Ordet giver således alle del i udødeligheden gennem løftet om opstandelse (9,1-4).

- Det salige bytte

TERTULLIAN (CA. 160-220)

Satisfaktionslærens begyndelse

Gud kræver et sonoffer for at forsones sig med det syndige menneske og undlade at straffe det. Guds retfærdighed skal tilfredsstilles (satisfactio).

Sonofferet skal betales til Gud ud af den fortjeneste (meritum), der optjenes.

Mennesket kan ikke optjene fortjeneste nok. Derfor må Guds Søn lide og dø den uskyldiges død og dermed optjene en uhyre stor fortjeneste, som kan betales til Gud på menneskers vegne.

AUGUSTIN 2

Frelse af nåde og dobbelt prædestination:

På grund af arvesynden kan mennesket ikke bidrage til sin egen frelse (mod pelagianerne).

Gud frelser nogle af ren nåde

De fleste fortabes til evig pine som resultat af Guds retfærdige dom

Dobbelt prædestination til frelse og fortabelse

OBJEKTIV FORSONINGSLÆRE

Anselm af Cantabury (1033-1109) siger, at forsoningen skete ved, at Jesus på korset stedfortrædende påtog sig menneskenes straf og gjorde fyldest (satisfacio) for deres synd overfor Gud. Derved brød Gud ifølge Anselm det almindelige princip om, at det er den skyldige selv (subjektet), der må tage initiativet til at skabe forsoning. I stedet gøres det objektivt, dvs. uden at subjektet skal gøre noget.

ANSELM (1033-1109)

Objektiv forsoningslære

At synde er ikke at yde Gud den ære, som man skylder ham

Mennesket skylder Gud at underkaste sig hans vilje

At gøre fyldest for synden (satisfactio) er at betale det skyldige tilbage + noget ekstra

Det kan mennesket ikke, fordi det i forvejen skylder Gud alt

ANSELM 2

Gud kan på sin side ikke tilgive menneskets synd af barmhjertighed alene – uden straf eller satisfaction

Gud vil heller ikke bare lade mennesket gå til grunde

Derfor må en anden betale

Kun mennesket er forpligtiget til at gøre satisfaction, kun Gud kan. Derfor må Gud selv blive menneske

Frelse som erkendelse

➤ Origenes

ORIGENES (185-253)

Synd og frelse er ikke først og fremmest et spørgsmål om liv, men om erkendelse.

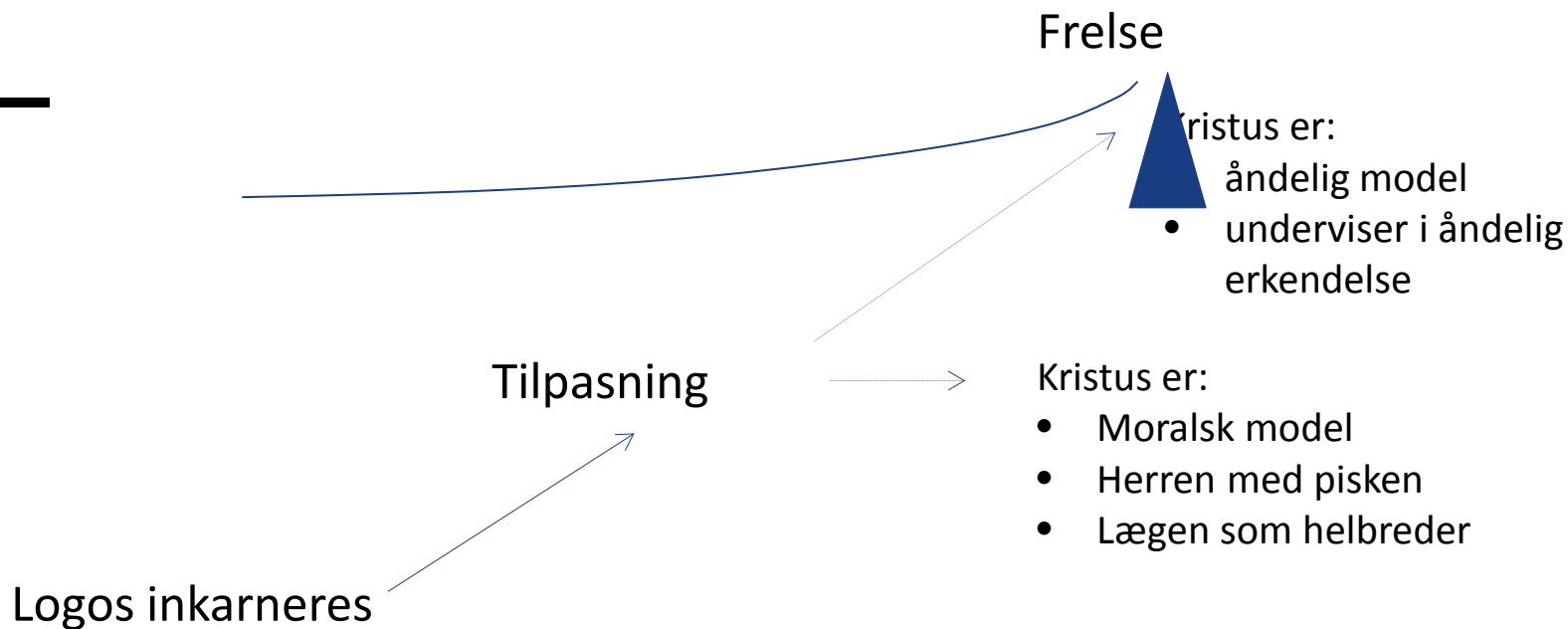
Manglende erkendelse medfører uetisk livsførelse

Frelse er ikke forsoning med en vred Gud, men genetablering af den rette gudserkendelse

Det inkarnerede Ord (Kristus) forstås derfor som pædagog og lærer – som forbilledet til efterfølgelse.

I sjælen er der fra skabelsen nedlagt en lidenskabelig stræben efter Gud (jf. Højsangen).

KRISTUS SOM FRELSER

SUBJEKTIV FORSONINGSLÆRE

Peter Abelards (1079-1142) subjektive forsoningslære hælder, at det er menneskers efterfølgelse af Jesu forbilledlige kærlighedsoffer, der skaber forsoningen. Det er det syndige menneske (subjektet) selv, der formidler Gud til at ophæve skellet mellem de to parter.